

INSTITUTT FOR ENERGITEKNIKK
Postboks 40
2027 KJELLER

v/ v/ v/ v/ v/ v/ v/ v/ Knut Bjørnar Larsen

Ref.:
23/05406-1 / 2.2.1

Dato:
20.12.2023

Saksbehandler:
Trine Celius

Tilsynsrapport - tilsyn ved Institutt for energiteknikk (IFE) Radavfallsanlegget 6. desember 2023

Denne rapporten omhandler forhold som ble avdekket under tilsyn hos Institutt for energiteknikk (IFE) Radavfallsanlegget. Det ble avdekket 3 avvik og 1 anmerkning under tilsynet. Radavfallsanlegget skal sende Direktoratet for strålevern og atomikkerhet (DSA) dokumentasjon som viser hvordan avvikene er lukket, innen 01.03.2024. DSA varsler at vi vil pålegge IFE å utføre tiltak for å hindre fremtidig lekkasje av vann gjennom taket på Lagerbygg II. Tidsfrist for å utføre tiltak vurderes satt til 01.04.2024.

DSA avdekket følgende avvik under tilsynet:

- Avvik 1: Virksomheten lagring av avfall er ikke i samsvar med krav i tillatelsen
- Avvik 2: Virksomheten mangler en dokumentert miljørisikovurdering
- Avvik 3: Virksomhetens lagring av radioaktivt avfall er ikke forsvarlig

DSA har følgende anmerkning:

Virksomhetens bruk av avvikssystemet kan forbedres

Om dere har kommentarer til tilsynsrapporten **som gjelder faktafeil**, ber vi dere sende oss disse innen 10.01.2024. Hvis vi ikke mottar noen kommentarer, anses denne rapporten som den endelige tilsynsrapporten.

Tilsynsrapporten er offentlig og legges ut på våre nettsider www.dsa.no.

Vedtak om gebyr

Vi viser til varsel om gebyr som ble gitt til virksomheten den 06.12.2023. Virksomheter skal betale gebyr for kontroll i samsvar med § 39-3 i forurensningsforskriften. Gebyret skal dekke kostnader med forberedelser, gjennomføring og oppfølging av kontrollen. Gebyrsatser for kontroll av virksomheter etter forurensningsloven er fastsatt i forurensningsforskriften §§ 39-7 og 39-8.

På bakgrunn av medgått ressursbruk vil virksomheten bli ilagt et gebyr på kr 30 000,- for kontrollen, jf. forurensningsforskriften § 39-7. Dette tilsvarer gebyrsats 2 for tilsyn av inntil endags varighet.

Virksomheten vil få tilsendt en faktura fra DSA for innbetaling. Vi viser for øvrig til forurensningsforskriftens kapittel 39 for ytterligere informasjon om innkreving av gebyr til statskassen.

Klageadgang for vedtak om gebyr

Vedtaket om gebyr kan påklages, jf. § 28 i forvaltningsloven. En eventuell klage bør være skriftlig begrunnet og sendes til DSA. En eventuell klage vil ikke få oppsettende virkning, og gebyret som er fastsatt ovenfor må betales inn. Dersom DSA tar klagen til følge, vil for mye innbetalt beløp bli refundert.

Varsel om pålegg om tiltak

I henhold til forurensningsloven § 7 og forvaltningsloven § 16 varsler DSA at vi vil pålegge IFE å utføre tiltak som har til hensikt å stanse lekkasjen i taket på Lagerbygg II. Pålegget vil bli gitt med hjemmel i og forurensningsloven § 7.

Frist for å gjennomføre tiltak vurderes satt til 01.04.2024. Dere har anledning til å kommentere dette varselet. Eventuelle kommentarer må sendes til DSA innen 10.01.2024.

1. Innledning

Direktoratet for strålevern og atomikkerhet (DSA) gjennomførte tilsyn ved Institutt for energiteknikk (IFE) Radavfallsanlegget 6. desember 2023. Tema for tilsynet var mottak av radioaktivt avfall, lagring, mellomlagring og behandling av radioaktivt avfall og internkontroll. Tilsynet ble gjennomført som uvarslet en-dags tilsyn. DSA avdekket 3 avvik og gav 1 anmerking under tilsynet.

Til stede fra DSA var:

Trine Celius	seniorrådgiver, tilsynsleder
Yngvild Sauge	rådgiver, kontrollør
Ingeborg Mork-Knutson	seksjonssjef, observatør

Fra IFEs Radavfallsanlegg deltok avdelingsleder, tekniker og stedfortreder for avdelingsleder og strålevernsjef. Tilsynet bestod av oppstart med presentasjon og informasjon om hvordan vi ville legge opp tilsynet, intervju og dokumentgjennomgang, befarings og avslutning med beskrivelse av funn.

Tilsynet var hjemlet i forurensningsloven §§ 48 og 50.

2. Aktuelt regelverk

- Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)
- Forskrift 1. november 2010 nr. 1394 om forurensningslovens anvendelse på radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall (forskrift om radioaktiv forurensning og avfall)
- Forskrift 1. juni 2004 nr. 930 om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften)
- Forskrift 6. desember 1996 nr. 1127 om systematisk helse-, miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Tillatelse TU13-36-2 (Tillatelsen) etter forurensningsloven for håndtering av radioaktive stoffer Institutt for energiteknikk, Kjeller

3. Bakgrunn, omfang og gjennomføring

Tilsynet ble gjennomført som en oppfølging av ukesrapport fra IFE uke 45 hvor det ble opplyst at det hadde oppstått lekkasje fra tak i Lagerbygg II. Ifølge ukerapporten skjedde dette også i uke 39. Videre var tilsynet en oppfølging etter forrige tilsyn som ble gjennomført desember 2021, og en del av den ordinære risikobaserte tilsynsaktiviteten ved DSA.

Tema for tilsynet var mottak av radioaktivt avfall, lagring, mellomlagring og behandling av radioaktivt avfall og internkontroll. Vi gikk igjennom rutiner for mottakskontroll, deklarasjon, og avvikshåndtering. Vi fikk en oversikt over hvor mye avfall de har på lager per dagsdato og hvilke nuklider som inngår i avfallet. I tillegg var befaringsen en viktig del av tilsynet hvor vi blant annet fikk se demontering av ioniserende røykvarslere, avfallskvern, vanntanker for oppbevaring av vann før påslipp til Nitelva, Lagerbygg I hvor det lagres radioaktivt avfall før og etter behandling, samt Lagerbygg II hvor det lagres avfall som tidligere har vært transportert til KLDRA Himdalen for deponering og hvor det har vært lekkasje fra tak, og containere som lagres utendørs.

Tilsynet bestod av oppstart med presentasjon og informasjon om hvordan vi ville legge opp tilsynet, intervju og dokumentgjennomgang, befarings og avslutning med oppsummering av funn og informasjon om rapport, gebyr og videre oppfølging.

Liste over dokumenter som ble gjennomgått som en del av tilsynet er listet i vedlegget til tilsynsrapporten.

4. Generelle inntrykk/(hovedinntrykk)

DSA fikk inntrykk av virksomheten har relativt god oversikt over sine aktiviteter og det ble påpekt at det var en forbedring på mange områder siden forrige tilsyn i 2021 og befaringsen i 2023.

5. Funn under tilsynet - avvik og anmerkninger

5.1. Definisjoner

- Avvik – manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.
- Anmerkninger – forhold som er nødvendig å påpeke, men som ikke omfattes av definisjonen for avvik.
- Kommentar – benyttes for å forklare eller underbygge avvik eller anmerkninger.

5.2. Avvik

Avvik 1: Virksomhetens lagring av avfall er ikke i samsvar med krav i tillatelsen
Hjemmel: Tillatelsen punkt 2.1 Mellomlagring av radioaktivt avfall

Kommentarer:

Beskrivelse av krav

I henhold til Tillatelsen kan virksomheten mellomlagre radioaktivt driftsavfall fra egen virksomhet og radioaktivt avfall mottatt fra eksterne aktører i påvente av behandling ved virksomhetens avfallsanlegg (Radavfallsanlegget) eller transport til deponiet i KLDRA-Himdalen.

Radavfallsanlegget har tillatelse til å mellomlagre radioaktive avfallsfraksjoner som er presisert i Tillatelsen, og som ikke kan deponeres i deponiet i Himdalen, inntil det er mulig å gjennomføre en beslutning om avfallets videre disponering.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Deponering i KLDRA Himdalen ble midlertidig stanset i 2020 og deponiet er fortsatt stengt for levering av deponeringspliktig radioaktivt avfall. Siden IFE har besluttet å stanse deponeringen i Himdalen, foregår det lagring av radioaktivt avfall utover det som er formålet for virksomheten i henhold til Tillatelsen. Dette innebærer at dagens situasjon mht. mellomlagring før transport til Himdalen, ikke oppfyller forutsetningene som lå til grunn da tillatelse til mellomlagring av radioaktivt avfall ble gitt.

Dette avviket ble også avdekket ved forrige tilsyn i 2021. DSA ser alvorlig på at Radavfallsanlegget lagrer radioaktivt avfall ulovlig. Vi viser ellers til IFEs «Søknad om ny tillatelse til utslipp av radioaktive stoffer og håndtering av radioaktivt avfall» datert 01.06.2023, og DSAs tilbakemelding på søknaden til IFE NUK, datert 16.11.2023, hvor vi etterspør ytterligere informasjon i forbindelse med søknadsbehandlingen.

Avvik 2:
Hjemmel:**Virksomheten mangler en dokumentert miljørisikovurdering**

Tillatelsen punkt 7.2 Internkontroll
Internkontrollforskriften § 5, 2. ledd punkt 6 «Risiko»

Kommentarer:

Beskrivelse av krav

Virksomheten skal vurdere om aktivitetene ved virksomheten kan medføre fare for forurensning av det ytre miljø. Det innebærer at virksomheten skal kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene. Risikovurderingen skal være dokumentert, og skal omfatte alle forhold ved virksomheten som kan medføre forurensning. Ved endringer i driften skal risikovurderingen oppdateres.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Virksomheten kunne ikke legge fram en miljørisikovurdering under tilsynet. For Radavfallsanlegget bør en risikovurdering blant annet inneholde uønskede hendelser relatert til mottakskontroll, lagring (innendørs – og ute), søl, lekkasjer og andre uforutsatte utslipp, brann, klimaendringer/ekstremvær og andre hendelser som kan føre til (akutt) forurensning.

DSA ser alvorlig på at virksomheten ikke har etablert en miljørisikovurdering for sine aktiviteter ved Radavfallsanlegget.

Avvik 3:
Hjemmel:**Virksomhetens lagring av radioaktivt avfall er ikke forsvarlig**

Forurensningsloven § 7 Plikt til å unngå forurensning
Avfallsforskriften § 16-4 Forsvarlig oppbevaring av mv. radioaktivt avfall
Internkontrollforskriften § 5, 2. ledd punkt 7 «Rutiner»

Kommentarer:

Beskrivelse av krav

Ingen må ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning uten at det er lovlig etter forurensningsloven §§ 8 eller 9, eller tillatt etter vedtak i medhold av § 11. Når det er fare for forurensning i strid med loven, eller vedtak i medhold av loven skal den ansvarlige for forurensning sørge for tiltak for å hindre at den inntre. Har forurensningen inntrådt skal han sørge for tiltak for å stanse, fjerne eller begrense virkningen av den. Den ansvarlige plikter også å treffe tiltak for å avbøte skader og ulemper som følge av forurensningen eller av tiltakene for å motvirke den. Plikten etter dette ledd gjelder tiltak som står i et rimelig forhold til de skader og ulemper som skal unngås.

Radioaktivt avfall skal håndteres forsvarlig. Alle som oppbevarer, transporterer eller håndterer radioaktivt avfall, skal treffe nødvendige tiltak for å unngå fare for forurensning

eller skade på mennesker eller dyr. Virksomheten skal iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

I uke 45 rapporterte IFE til DSA at det hadde vært lekkasje av vann gjennom tak ved to anledninger (uke 39 og uke 45) i Lagerbygg II. Under tilsynet observerte vi tydelig spor på at det hadde lekket vann fra tak og ned på gulv i lageret hvor det er oppbevart tønner med radioaktivt avfall. Virksomheten opplyste under tilsynet at tiltak var under planlegging i form av «tak-over-tak», men kunne ikke vise til at de hadde igangsatt tiltak som hindrer fremtidige lekkasjer.

«Kjernekraftslådor» med radioaktivt forurenset jord ble lagret i garasje på grusdekke. Virksomheten kunne ikke vise til at de hadde vurdert om det er forsvarlig å oppbevare disse beholderne på grusdekke. Videre ble det lagret metallkontainere med forurenset jord ute på området. Konteinerne hadde stått der ca. 3 år, og bar preg av (synlig rust) at de oppbevares utendørs uten klimavern som tak, presenning, telt e.l.

Virksomheten mangler rutiner som sikrer forsvarlig lagring av radioaktivt avfall. DSA viser også til Avvik 2 hvor vi påpeker at virksomheten mangler risikovurdering for uønskede hendelser m.m. En vurdering av risiko i forbindelse med lagring av radioaktivt avfall, ute og innendørs, skal også inngå i en miljørisikovurdering.

5.3. Anmerkninger

Anmerknning 1: Virksomhetens bruk av avvikssystemet kan forbedres

Kommentarer: Virksomheten har et avvikssystem hvor det blir registrert avvik i forbindelse med uønskede hendelser. Det ble opplyst at medarbeiderne ved avdelingen ble oppfordret til å registrere avvik, men at det med fordel kunne vært registrert flere avvik og at det er behov for å endre til en mer positiv innstilling til å registrere avvik hos medarbeiderne. Virksomheten kunne ikke vise at avvik var registrert i forbindelse med lekkasje av vann fra tak i Lagerbygg II.

5.4 Andre forhold

Under tilsynet fikk DSA også informasjon om at det er stort press på lagerkapasiteten på Radavfallsanlegget nå som KLDRA Himdalen er stengt. DSA er derfor i tvil om Radavfallsanlegget kan ivareta sin rolle som nasjonalt avfallsanlegg for radioaktivt avfall under nåværende forhold.

Avdelingsleder informerte også om at det ikke foreligger et aldringskontroll eller vedlikeholdsprogram for avfallstønner som nå lagres ved Radavfallsanlegget (Lagerbygg II) og som tidligere ville blitt levert til KLDRA Himdalen. Han informerte også om at det ikke er mulig å inspisere avfallstønner som er lagret lengst inn i Lagerbygg II uten å tømme hele lageret.

Det var også uklart om det finnes rutiner for tilstandskontroll og vedlikeholdsprogram for radioaktivt avfall, tønner, beholdere o.l. som IFE har tillatelse til å lagre ved Radavfallsanlegget (spesiallager i kjeller) og som det ikke finnes noen disponeringsløsninger for.

6. Oppfølging etter tilsynet

IFE ved Radavfallsanlegget plikter snarest å rette opp de avvik som er beskrevet i denne rapporten. For at DSA skal kunne avslutte saken, må virksomheten innen 01.03.2024 sende dokumentasjon som viser hvordan avvik er rettet. **Følgende dokumentasjon skal vedlegges (avvik 2 og 3) eller fremskaffes/oppdateres (avvik 1):**

Avvik 1: Oppdatert søknad om tillatelse etter forurensingsloven som dekker alle forhold ved dagens drift og lagring ved Radavfallsanlegget.
Avvik 2 og 3: Dokumentasjon på utført miljørisikovurdering (avvik 2) og som inkluderer vurdering av fare for akutt forurensning i forbindelse med mellomlagring (avvik 3) som beskrevet i tilsynsrapporten.

Vi lukker et avvik når vi mottar dokumentasjon på at dette er tilfredsstillende rettet, og tilsynssaken avsluttes når alle avvik er lukket.

7. Offentlighet i forvaltningen

Endelig tilsynsrapport vil bli lagt ut på DSAs hjemmeside, www.dsa.no, etter at den er oversendt IFE Radavfall og kommentarfristen har gått ut.

Vi kan ikke se at det er noen grunner til at deler av denne rapporten skal unndras offentligheten.

Vi takker for tilretteleggingen under tilsynet.

Med hilsen
Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet

Ingeborg Mork-Knutsen
seksjonssjef

Trine Celius
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk.

Liste over kopimottakere:

INSTITUTT FOR ENERGITEKNIKK
INSTITUTT FOR ENERGITEKNIKK, Marie Solberg

Vedlegg 1**Oversikt over dokumenter som fremlagt under tilsynet
gjennomført av DSA ved IFE avd. Radavfall 6. desember 2023.****Dokumentoversikt**

Tilsynet var uvarslet, og alle dokumenter ble fremvist under tilsynet

RAD-107 Standardbetingelser for mottak av avfall ved Radavfallsanlegget
RAD-201 Instruks for kontroll og sortering ved mottak av radioaktivt avfall, Radavfallsanlegget
RAD-200 Instruks for krav og dokumentasjon av radioaktivt avfall som skal mottas ved Radavfallsanlegget
Skjema 16 Transport, behandling og lagring av radioaktivt avfall
Skjema 17 Rekvisisjon for forsendelse, behandling og deponering av radioaktivt avfall
SK-104 Sjekklister ved mottak, kontroll og registrering av radioaktivt avfall
Utskrift: Oversikt over totalt lagret radioaktivt avfall inkludert oversikt over nuklider.

